

HALINA WOJCIECHOWSKA-PISKORSKA

BEZPIECZEŃSTWO I HIGIENA PRACY W MALARNI / LAKIERNI

e-book

Halina Wojciechowska-Piskorska

BEZPIECZEŃSTWO I HIGIENA PRACY W MALARNI/LAKIERNI

e-book

Ośrodek Doradztwa i Doskonalenia Kadr Sp. z o.o.

Gdańsk 2013

Spis treści

Wprowadzenie	7
I. Wymagania bhp dotyczące budynków, pomieszczeń pracy oraz pomieszczeń higienicznosanitarnych	8
1. Wymagania bezpieczeństwa i higieny pracy dotyczące budynków	8
2. Wymagania ogólne dla pomieszczeń pracy malarni/lakierni	11
2.1. Powierzchnia i wysokość pomieszczeń pracy malarni/lakierni	11
2.2. Podłogi, ściany, sufity	11
2.3. Oświetlenie w pomieszczeniach pracy malarni/lakierni	12
2.4. Wentylacja w pomieszczeniach pracy malarni/lakierni	13
3. Wymagania dotyczące stanowisk pracy.	17
4. Urządzenia, maszyny	18
II. Minimalne wymagania dotyczące bezpieczeństwa i higieny pracy zatrudnionych na stanowiskach pracy, na których może wystąpić atmosfera wybuchowa.	21
1. Podstawowe określenia	21
2. Obowiązki pracodawcy	21
3. Zabezpieczenie miejsc pracy	23
4. Weryfikacja miejsca pracy	23
5. Prace niebezpieczne pod względem pożarowym	24
6. Przestrzenie zagrożone wybuchem	25
III. Ochrona przed elektrycznością statyczną	27
1. Pojęcia ogólne, stosowane określenia	27
2. Pojęcia związane z wyladowaniem elektrostatycznym	28
3. Pojęcia dotyczące zagrożeń i ochrony przed elektrycznością statyczną	28
4. Wymagania ogólne	29
5. Wymagania szczegółowe dotyczące wyposażenia obiektów zagrożonych wybuchem	30
6. Instalacje i urządzenia technologiczne	31
7. Pracownicy	32
8. Wymagania dotyczące środków transportu.	34
IV. Obowiązki pracodawcy wynikające z przepisów prawa pracy w zakresie chemikaliów niebezpiecznych.	35
1. Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy (t.j. Dz.U. z 1998 r. Nr 21, poz. 94 ze zm.)	35

2a. Obowiązki wynikające z ustawy o substancjach i preparatach chemicznych	35
2b. Ustawa z dnia 25 lutego 2011 r. o substancjach chemicznych i ich mieszaninach (Dz.U. Nr 63, poz. 322 ze zm.)	36
3. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 20 kwietnia 2012 r. w sprawie oznakowania opakowań substancji niebezpiecznych i mieszanin niebezpiecznych oraz niektórych mieszanin (Dz.U. poz. 445)	36
4. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 24 lipca 2012 r. w sprawie substancji chemicznych, ich mieszanin, czynników lub procesów technologicznych o działaniu rakotwórczym lub mutagennym w środowisku pracy (Dz.U. poz. 890)	38
5. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 10 sierpnia 2012 r. w sprawie kryteriów i sposobu klasyfikacji substancji chemicznych i ich mieszanin (Dz.U. poz. 1018)	39
6. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 11 czerwca 2012 r. w sprawie kategorii substancji niebezpiecznych i mieszanin niebezpiecznych, których opakowania wyposaża się w zamknięcia utrudniające otwarcie przez dzieci i wyczuwalne dotykami ostrzeżenie o niebezpieczeństwie (Dz.U. poz. 688)	39
7. Rozporządzenie Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 14 stycznia 2004 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny pracy przy czyszczeniu powierzchni, malowaniu natryskowym i natryskiwaniu cieplnym (Dz.U. Nr 16, poz. 156)	39
8. Karta charakterystyki	40
8.1. Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Zdrowia z dnia 13 listopada 2007 r. w sprawie karty charakterystyki (Dz.U. Nr 215, poz. 1588 – rozporządzenie uchylone)	40
8.2. Karta w systemie REACH	40
8.3. Przepisy prawne obligujące producenta lub dostawcę do dostarczenia odbiorcy karty charakterystyki.	44
9. Dokumentacja narażenia	44
9.1. Pomiarów czynników chemicznych. Częstotliwość pomiarów	44
9.2. Kolejne pomiary	45
9.3. Rejestr wyników pomiarów czynników szkodliwych dla zdrowia w środowisku pracy	45
V. Kryteria i sposób klasyfikacji substancji niebezpiecznych i mieszanin niebezpiecznych. Oznakowanie miejsc, rurociągów, magazynów, pojemników oraz opakowań z chemikaliami niebezpiecznymi	47
1. Najważniejsze podstawowe definicje i określenia	47
2. Informacje ogólne	49
3. Karta charakterystyki substancji niebezpiecznej i mieszaniny niebezpiecznej	49
4. Terminy obowiązywania nowych przepisów europejskich rozporządzenia CLP	49
5. Nowe wymagania dotyczące oznakowania opakowań substancji niebezpiecznych i mieszanin niebezpiecznych	50
5.1. Oznakowanie opakowań substancji i mieszanin chemicznych	50

5.2. Oznakowanie miejsc, w których substancje niebezpieczne lub mieszaniny są składowane w znaczących ilościach, oraz magazynów składowania ww. chemikaliów	53
5.3. Oznakowanie rurociągów, pojemników i zbiorników służących do przechowywania lub zawierających substancje niebezpieczne lub mieszaniny niebezpieczne	54
6. Przechowywanie i magazynowanie chemikaliów niebezpiecznych	55
7. Warunki bezpiecznego postępowania z substancją chemiczną	58
8. Usuwanie odpadów	59
9. Wykaz prac szczególnie niebezpiecznych	59
VI. Bezpieczeństwo pracy przy wykonywaniu prac w malarni/lakierni	61
1. Proces technologiczny	61
2. Natryskiwanie lub napylenie powierzchni	61
3. Zagrożenia	63
4. Środki ochrony indywidualnej, odzież i obuwie stosowane w malarni/lakierni.	66
VII. Podstawowe zasady bhp przy obsłudze urządzeń transportu ręcznego	85
VIII. Przykład instrukcji bezpiecznej pracy na stanowisku pracy malarza lakiernika	92
IX. Ryzyko zawodowe	99
1. Obowiązki pracodawcy w zakresie oceny ryzyka zawodowego	99
2. Podstawowe definicje dotyczące ryzyka zawodowego	100
3. Przygotowanie do oceny ryzyka zawodowego	101
4. Metoda oceny ryzyka zawodowego Score Risk	102
5. Identyfikacja zagrożeń.	104
X. Przyczyny pożarów w malarniach, lakierniach i sposoby zapobiegania	124
1. Przyczyny powstawania pożarów	124
2. Metody zapobiegania pożarom	125
XI. Zasady udzielania pierwszej pomocy przedlekarskiej.	129
1. Zasady ogólne	129
2. Podstawowe zasady udzielania pierwszej pomocy w niektórych stanach zagrożenia zdrowia i życia spowodowane wypadkami przy pracy	129
XII. Charakterystyczne przykłady wypadków przy pracy w malarni/lakierni	133
1. Wypadki przy pracy	133

XIII. Grupy szczególnego ryzyka	137
Podsumowanie	139
Załączniki	140
Przepisy prawne	158
Polskie Normy	160
Literatura	161

PUBLIKACJE POWIĄZANE TEMATYCZNIE

WPROWADZENIE

Bezpieczeństwo i higiena pracy jest dziedziną złożoną, obejmującą między innymi zagadnienia techniczne, organizacyjne, prawne i higienicznosanitarne.

Skutki braków i niedociągnięć w tej dziedzinie ujawniają się przede wszystkim w postaci wypadków przy pracy, chorób zawodowych i innych schorzeń związanych z warunkami środowiska pracy.

W malarniach i lakierniach pracownicy narażeni są na stały kontakt z substancjami i mieszaninami chemicznymi niebezpiecznymi (farby, lakiery, emalie, rozpuszczalniki organiczne), jak również na niebezpieczeństwo urazu, porażenia prądem elektrycznym, nadmiernego hałasu, wibracji, promieniowania cieplnego itp.

Dodatkowo obecność par rozpuszczalników organicznych mogących tworzyć z powietrzem mieszaniny wybuchowe stwarza niebezpieczeństwo pożaru i wybuchu. Istotne znaczenie również dla bezpieczeństwa i higieny pracy ma prawidłowa organizacja pracy, sprawność maszyn i urządzeń, a także znajomość i ścisłe przestrzeganie przepisów i zasad bezpieczeństwa i higieny pracy.

Tym zagadnieniom poświęcone jest niniejsze opracowanie. Przedstawiono w nim podstawowe zasady bezpiecznej pracy w malarniach i lakierniach.

2. Wymagania ogólne dla pomieszczeń pracy malarni/lakierni

2.1. Powierzchnia i wysokość pomieszczeń pracy malarni/lakierni

- Powinny być spełnione wymogi bezpieczeństwa i higieny pracy, z uwzględnieniem rodzaju wykonywanej pracy oraz czasu przebywania pracowników w tych pomieszczeniach.
- Na każdego z pracowników jednocześnie zatrudnionych w wyżej wymienionych pomieszczeniach pracy stałej powinno przypadać co najmniej 13 m³ wolnej objętości pomieszczenia oraz 2 m² wolnej powierzchni podłogi, niezajętej przez maszyny, urządzenia techniczne, sprzęt.
- Wysokość pomieszczeń pracy stałej nie może być mniejsza niż 3,30 m w świetle w związku z prowadzeniem w pomieszczeniach prac powodujących wydzielanie się substancji szkodliwych dla zdrowia i 3 m w świetle, jeżeli w pomieszczeniu czynniki szkodliwe dla zdrowia nie występują.
- Wysokość ta może być obniżona w przypadku zastosowania klimatyzacji oraz zgody państwowego wojewódzkiego inspektora sanitarnego.
- Wysokość pomieszczeń pracy czasowej nie może być mniejsza niż:
  - 2,5 m w świetle, jeżeli w pomieszczeniu prowadzone są prace mogące powodować występowanie substancji szkodliwych dla zdrowia (sprężarkownia, suszarnia),
  - 2,20 m w świetle, jeżeli w pomieszczeniu nie występują czynniki szkodliwe dla zdrowia.

2.2. Podłogi, ściany, sufity

Podłogi, ściany, sufity pomieszczeń, w których odbywają się procesy malowania i lakierowania oraz magazynów i pomieszczeń przygotowawczych przeznaczonych do wykonywania czynności rozlewania, ważenia, rozdrabniania, odmierzania, sporządzania mieszanin, przenoszenia substancji i mieszanin oraz ich rozpuszczania, powinny być:

- odporne na działanie substancji chemicznych i mieszanin,
- nienasiąkliwe i łatwozmywalne,
- równe, nieśliskie.

Powierzchnie ścian, podłóg nie powinny mieć uszkodzeń, pęknięć.

Ponadto powinny być zastosowane rozwiązania techniczne zabezpieczające:

- przed poślizgiem,
- przed rozlaniem środka chemicznego.

W pomieszczeniach pracy, w których mogą wystąpić mieszaniny wybuchowe palnych par, pyłów i gazów z powietrzem, powierzchnie podłóg powinny być wykonane z materiału niepowodującego iskrzenia mechanicznego lub wyładowań elektrostatycznych.

W pomieszczeniach magazynowych i na drogach znajdujących się w obiektach budowlanych malarni/lakierni powinny być umieszczone informacje o dopuszczalnym obciążeniu stropów.

2.3. Oświetlenie w pomieszczeniach pracy malarni/lakierni

- W pomieszczeniach pracy stałej należy zapewnić oświetlenie dzienne dostosowane do rodzaju wykonywanej pracy i wymaganej dokładności spełniające wymagania określone w Polskiej Normie.

Niezależnie od oświetlenia dziennego należy zapewnić oświetlenie elektryczne o parametrach zgodnych z PN-EN 12464-1:2011, i tak:

- prace przy nadwoziu i montaż – 500 luksów,
- malowanie: komora polerska, komora natryskowa – 750 luksów,
- malowanie: poprawianie, sprawdzanie – 1000 luksów,
- układanie tapicerki – 1000 luksów,
- sprawdzanie końcowe – 1000 luksów,
- strefy komunikacji i korytarze – 100 luksów,
- strefy magazynowe z regałami – 150–100 luksów.

Stosunek powierzchni okien do powierzchni podłogi w świetle ościeżnic powinien wynosić co najmniej 1 : 8, w pomieszczeniach pracy stałej i 1 : 12 w pomieszczeniach czasowej.

- Stosunek wartości średnich natężenia oświetlenia w pomieszczeniach sąsiadujących, przez które odbywa się komunikacja wewnętrzna, nie powinien być większy niż 5 : 1.
- Okna i świetliki w pomieszczeniach pracy powinny być czyste i przepuszczać dostateczną ilość światła, a ponadto być wyposażone w odpowiednie urządzenia eliminujące nadmierne padanie promieni słonecznych.

- Okna i świetliki powinny być wyposażone w urządzenia pozwalające na otwieranie ich z poziomu podłogi.
- W pomieszczeniach pracy malarni/lakierni należy zapewnić oświetlenie bezpieczeństwa, ewakuacyjne i kierunkowe.
- Instalacja oświetlenia elektrycznego powinna być zgodna z przepisami obowiązującymi dla instalacji przeciwwybuchowych,
- Instalacja oświetleniowa w ww. pomieszczeniach, w których znajdują się miejsca pracy, powinna być tak dobrana, aby nie narażała pracownika na wypadek powodowany rodzajem zainstalowanego oświetlenia.
- W pomieszczeniach i miejscach pracy, w których w razie awarii oświetlenia mogą wystąpić zagrożenia dla życia i zdrowia pracowników, należy zapewnić oświetlenie awaryjne o odpowiednim natężeniu zgodnie z Polską Normą.

2.4. Wentylacja w pomieszczeniach pracy malarni/lakierni

- Pomieszczenia pracy malarni/lakierni oraz magazynów i inne pomieszczenia, w których następuje wydzielanie się szkodliwych czynników chemicznych, należy wyposażyć stosownie do potrzeb w systemy wentylacyjne zapewniające nieprzekraczanie najwyższych dopuszczalnych stężeń szkodliwych dla zdrowia czynników chemicznych. Systemy te powinny być tak zaprojektowane, aby ryzyko powstania atmosfery wybuchowej lub zajścia niekorzystnych reakcji chemicznych było zminimalizowane.

Wentylacja mechaniczna. Wymagania

- Kierunek zasysania powietrza musi być zgodny z kierunkiem przemieszczania się czynników szkodliwych dla zdrowia.
- Uruchamianie w magazynie wentylacji mechanicznej powinno nastąpić co najmniej 10 minut przed wejściem do pomieszczenia, a jej działanie przez cały okres pobytu pracowników.
- Informacje o awarii należy przekazywać pracownikom w formie sygnałów dźwiękowych i świetlnych.
- System wentylacji miejscowej powinien być tak usytuowany, aby odprowadzanie czynników szkodliwych dla zdrowia chemicznych następowało z miejsca ich wydzielania się.
- Wentylacja mechaniczna ogólna oraz miejscowa muszą działać w sposób ciągły podczas procesu malowania i lakierowania, a w pomieszczeniach pracy

III. OCHRONA PRZED ELEKTYCZNOŚCIĄ STATYCZNĄ

1. Pojęcia ogólne, stosowane określenia

Elektryczność statyczna – zespół zjawisk towarzyszących pojawieniu się na materiałach o małej przewodności elektrycznej oraz na obiektach przewodzących, odizolowanych od ziemi, ładunku elektrycznego, który nie jest zrównoważony ładunkiem znaku przeciwnego.

Ładunek elektrostatyczny – ładunek elektryczny w spoczynku Q dodatni lub ujemny, niezrównoważony ładunek elektryczny wytworzony w określonej objętości materiału o małej przewodności elektrycznej albo materiału lub obiektu przewodzącego odizolowanego od ziemi.

Jednostka ww. ładunku – kulomb (C).

Pole elektrostatyczne – pole elektryczne, wytworzone przez ładunek elektrostatyczny, stan energetyczny przestrzeni wokół ładunku elektrostatycznego, w której ładunek ten ma zgromadzoną energię potencjalną i działa z określoną siłą na inne ładunki.

Natężenie pola elektrostatycznego E – natężenie pola elektrycznego wytworzonego przez ładunek elektrostatyczny.

Napięcie elektrostatyczne U – różnica potencjałów wytworzona w polu elektrostatycznym.

UWAGA:

W określonych warunkach wyładowania elektryczności statycznej mogą powodować zapłon. Wyładowanie naładowanych, izolowanych części przewodzących łatwo może prowadzić do wytworzenia iskier zapalających. W przypadku naładowanych elementów wykonanych z materiałów nieprzewodzących, dotyczy to głównie tworzyw sztucznych, ale również pewnych innych materiałów, możliwe jest wystąpienie wyładowań snopiastych. W specjalnych przypadkach, podczas szybkich procesów rozdziału lub w wyniku kombinacji materiałów przewodzących i nieprzewodzących, możliwe są również wyładowania snopiaste.

Wyładowania snopiaste mogą zapalać niemal wszystkie wybuchowe atmosfery gazów i par. Zgodnie z obecnym stanem wiedzy nie można wykluczyć zapłonu wybuchowych atmosfer pyłowo-powietrznych ze skrajnie niską minimalną energią zapłonu przez wyładowania snopiaste. Iskry, rozprzestrzeniające się wyładowania snopiaste, wyładowania z obłoku pyłu mogą zapalać wszystkie rodzaje atmosfer wybuchowych, w zależności od ich energii wyładowania.

2. Pojęcia związane z wyładowaniem elektrostatycznym

Opór upływu, rezystancja upływu R_u – całkowity opór elektryczny występujący pomiędzy danym punktem rozpatrywanego obiektu lub materiału a ziemią.

Przenikalność elektryczna (bezwzględna) e – stała materiałowa, wyrażająca zdolność do magazynowania energii w dielektryku znajdującym się w polu elektrycznym wyznaczona przez stosunek indukcji elektrycznej do natężenia pola elektrycznego w danym dielektryku.

Elektryzowanie się, elektryzacja – wytwarzanie się na powierzchni materiału ładunku elektrostatycznego.

Naładowanie elektrostatyczne, naelektryzowanie – stan materiału lub obiektu wywołany wytworzeniem się na nim ładunku elektrostatycznego.

Zdolność do elektryzacji – zdolność rozpatrywanego materiału do osiągania i zachowania naładowania elektrostatycznego.

3. Pojęcia dotyczące zagrożeń i ochrony przed elektrycznością statyczną

Minimalna energia zapłonu W_{zmin} – najmniejsza energia wyładowania elektryczności statycznej, która w ustalonych warunkach jest jeszcze zdolna do wywołania zapłonu danej substancji palnej lub wybuchowej lub też jest zdolna do zainicjowania wybuchu mieszaniny danego gazu, pary lub pyłu z powietrzem lub tlenem.

Ochrona przed elektrycznością statyczną – ochrona antyelektrostatyczna – zespół przedsięwzięć organizacyjno-technicznych podejmowanych w celu wyeliminowania zagrożeń lub zakłóceń związanych z występowaniem elektryczności statycznej.

Zapobieganie elektryzowaniu się – stosowanie środków ochrony przed elektrycznością statyczną uniemożliwiających, ograniczających lub utrudniających powstawanie i gromadzenie się ładunku elektrostatycznego.

Uziemienie antyelektrostatyczne – uziemienie wszelkich przewodów, obiektów i elementów urządzeń w celu uniemożliwienia tworzenia się na nich ładunku elektrostatycznego.

Odzież antyelektrostatyczna – odzież ochronna i robocza (ubranie, obuwie), której noszenie wyklucza możliwość niebezpiecznego naładowania elektrostatycznego tej odzieży oraz ciała człowieka.

4. Wymagania ogólne

Stosowanie ochrony antyelektrostatycznej w pomieszczeniach oraz przestrzeniach zewnętrznych zagrożonych pożarem lub wybuchem.

- Ochronę przed elektrycznością statyczną stosuje się w pomieszczeniach zewnętrznych zagrożonych pożarem i/lub wybuchem, w których występują media palne o minimalnej energii zapłonu $W_{z_{min}} \leq 500$ mJ.
- Wymaganie to dotyczy obiektów, instalacji oraz urządzeń zarówno projektowanych, jak i istniejących.
- W pomieszczeniach i przestrzeniach zewnętrznych, w których wyznaczone zostały strefy zagrożenia wybuchem, realizacja ochrony elektrostatycznej jest konieczna, gdy operuje się w nich substancjami o minimalnej energii zapłonu $W_{z_{min}} \leq 0,1$ mJ.
- W pomieszczeniach i przestrzeniach zewnętrznych, w których wyznaczone zostały strefy zagrożenia wybuchem 0, 1, 2 i 20, stosowanie środków ochrony antyelektrostatycznej jest konieczne zawsze, w przypadkach, gdy w obiektach tych operuje się substancjami o minimalnej energii zapłonu $W_{z_{min}} \leq 50$ mJ.
- W pozostałych przypadkach (strefy 2, 21) oraz $50 \text{ mJ} \leq W_{z_{min}} \leq 500$ mJ ochrona jest konieczna, jeśli nie jest spełniony warunek bezpieczeństwa.